

Njutningsfull läsning om bin

Göran Bergengren har lyckats igen – att skriva en liten fångslande bok om det fina i naturen i det östgötiska jordbrukslandskapet. Han har tidigare bl.a. skrivit *Pilfink* (2007, ny upplaga 2017), *Fjärilssomrar* (2012) och *Korp* (2015). Den här gången handlar det om bin. Vi får följa med hur idén kläcktes att prova på biodling i liten skala, och hur intresset växt allt mer. Det rör sig bara om några få bikupor, men i och kring dessa har det hänt mycket genom åren. I *Meningen med bin* finns massor av information om bin och biodling, berättat på ett lite annorlunda sätt.

Göran Bergengren beskriver på sitt eget, närmast poetiska sätt hur binas *pollenbördor* talar om vilka blommor de besökt: mörkt pollen från mörkt kungsljus, blått pollen från rysk blåstjärna, gult från raps, och ljusgrått från blåklint. Om blåklint skriver han för övrigt ”*Det växte tillsammans med säden och så plötsligt en vecka före midsommar hade vi en morgon en blå sjö åt öster. Det var en svindlande blånad. Våra svalor hade fått en skärva av landad himmel att stryka vingarna mot.*”

Det mesta kring bina och biodlingen är positivt, intresseväckande och vackert beskrivet. Som att lära sig hur man fångar in en svärm som gett sig iväg för att grunda ett nytt samhälle, att upptäcka att man måste slunga honung i ett bitätt rum för att undvika *tjyvb*, eller att bara observera hur bina plötsligt i massor besöker blommande hundkåx. Men det finns ett allvarligt avsnitt i boken som hugger som en kniv – om hur besprutningen med hormoslyr och DDT för att bekämpa sly och skadeinsekter ledde till bidöd på 1950- och 60-talet. Ena dagen surrar bina överallt – nästa dag är det helt tyst. Döda och döende bin ligger i högar.

Göran Bergengren har läst mycket av det som är skrivet om tambin, eller honungbin, genom åren; från klassiker som Maurice Maeterlincks ”Bikupan” 1902 och Karl von Frischs ”Binas liv” 1956 till flera årtiondens nummer av *Bitidningen*. Men han har också många egna observationer, som att tornseglare (som naturligtvis heter tornsvala om man har en poetisk

ådra) fångar och äter bin. Det rör sig om drönare (bihanar) som under en kort period tidigt på sommaren tar höjd och patrullerar efter drottningar som lämnar kupan och flyger uppåt en kort stund för att para sig. Det rör sig också om sent häckande ladusvalor som i september kan flyga lågt och fånga bin utanför kuporna att mata sina ungar med. De tycks klara detta utan att bli stungna. Och om att honungsbin och husumlor faktiskt kan samsas och ha bon sida vid sida i samma bikupa.

Det finns inga bilder i boken – men vad gör det? Göran Bergengren beskriver miljöer och händelser så fint att man lätt skapar sig egna bilder av det som sker. Bokens 158 sidor är uppdelade i 31 kapitel. Det är lagom att läsa ett eller några kapitel i taget och fundera, gå tillbaka och läsa om några meningar – bara för det vackra språkets skull.

Sista kapitlet heter liksom boken *Meningen med bin*. Här förklarar Göran Bergengren ”*Bin genererar undran*” och att det handlar om sammanhang. ”*Det rör hela det biologiska moln där bina finns, deras rum och omvärld, som de hakar i.*”

● RAGNAR HALL

Bergengren, G. 2018. *Meningen med bin*. Carlsson Bokförlag. Pris ca 200 kr.

Ornitologisk milstolpe

Detta är inget annat än ett mästerverk! Författarna – två av regionens mest namnkunniga ornitologer – har tillsammans med flera konsulter och medarbetare, fler än 850 fotografer, en kartritare och bokförlaget producerat en enastående fin och helt unik handbok. Den utgör en närmast outtömlig källa till kunskap om de ca 500 tättingarter och alla deras underarter (sammanlagt över 1000 taxa) som observerats i Västra Palearktis. Det är svårt att föreställa sig hur enormt mycket tid och möda som ägnats åt att samla och sammanställa kunskapen som presenteras i dessa två volymer under de (minst) 18 år som arbetet pågått. Exempelvis har ca 700 000 mått på ca 40 000 museiexemplar tagits – nästan samtliga av Lars Svensson!

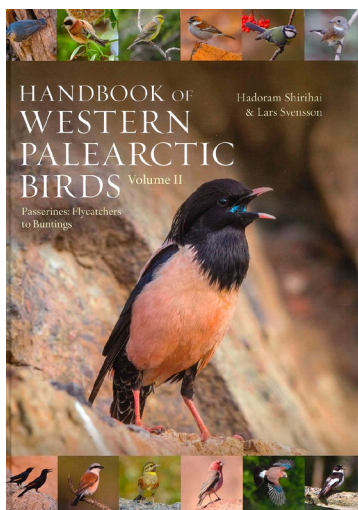
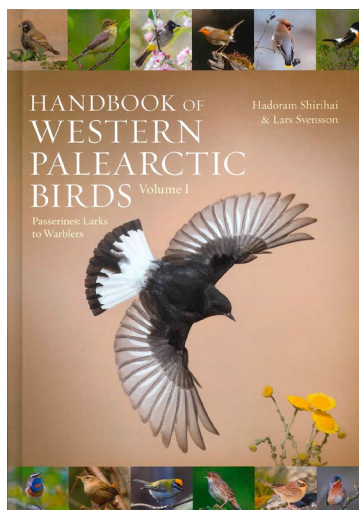
Västra Palearktis har en något större utbredning än vad som är brukligt, och bland annat inkluderar hela Iran. Introduktionen presenterar bl.a. den valda taxonomin, avgränsningen av underarter, den taxonomiska ordningsföljden och valet av engelska namn. Arttaxonomin överensstämmer förvisso i stort med BirdLife Sveriges lista, men den följer inte slaviskt någon av de internationella listorna, utan grundar sig på författarnas egna bedömningar utifrån det så kallade ”biologiska artbegreppet” och tre till fyra olika kriterier. Flera ”splittar” föreslås, exempelvis en ny ”back-svala” (*Riparia chinensis*), två nya stenskvättor (*Oenanthe seebohmi*, *O. warriæ*), en ny snårsångare (*Scotocerca*

saharæ), en ny varfågel (*Lanius borealis*; även för övrigt avvikande taxonomi jämfört med BirdLife Sveriges lista), en ny sparv (*Passer zarudnyi*) och en ny ökenfink (*Rhodopechys alienus*). Snösiskan betraktas fortsatt som en egen art, medan den skotska korsnäbben klassificeras som en underart av mindre korsnäbb, i båda fallen olikt exempelvis BirdLife Sveriges lista.

Författarna har gjort en enorm insats genom att studera samtliga underarter för att avgöra vilka som är distinkta och vilka som bör synonymiseras (”lumpas”) med andra underarter. Den ”traditionella” (Voous 1977) taxonomiska ordningsföljden används, med motiveringen att bevara stabiliteten i en taxonomiskt instabil tid. När det gäller valet av engelska namn följs i huvudsak IOC:s lista (Gill & Wright 2006, Gill & Donsker 2016), även om några namn avviker från den listan (exempelvis (Common) Skylark istället för Eurasian Skylark). Något förvånande är inledningsavsnitten desamma i båda volymerna, utom att fotona har anpassats för att passa de ingående arterna i respektive volym.

Inledningen beskriver även upplägget av arttexterna, hur måtten har tagits, anger generella referenser, presenterar ordförklaringar samt en lista över traditionella respektive nya taxonomiska ordningar. Där finns även ett mycket pedagogiskt avsnitt om ruggning och åldersbestämning samt en översiktlig presentation av de olika tättingfamiljerna. I det senare avsnittet påpekas att flera av de traditionella familjerna enligt senare års DNA-analyser är ”icke-monofyletiska” och följaktligen bör omklassificeras. Konstigt nog finns ingen bild med definitioner av de olika kroppsdelarna och fjäderpartierna (topografi).

De arter som observerats minst 10 gånger till och med 2016 presenteras utförligt i text och bild, medan arter med

Första volymen av Handbook of Western Palearctic Birds pryds av en bild på basaltstenskvätta *Oenanthe warriæ*. Den har nyligen skilts ut som en egen art och finns bara i ett litet område i Mellanöstern. På andra volymens omslag visas en rosenstare *Pastor roseus*, en art som sågs på ovanligt många platser i Sverige våren 2018.

